

Ernesta Dinsberga (1816-1902) laiks

Kubalu skolas – muzeja sagatavots avotu apkopojums, 2016-2017.

Iernieku mājvieta. Ziema. 2016

I

"... laiku gabalā, kad no Ķeizara Aleksandra I latviešiem, dzimtļaudīm, brīvība bija piesolīta .. 1816. gadā 12. janvārī, Kurzemē, Dundagas novadā Iernieka jeb Irbenieka mājās saimnieka brālim Pricam un sievai Marijai Dievs bija dāvinājis dēliņu, kam tie sv. kristībā deva to vārdu „Ernests” (Iernasts). Bija vecākiem trešais dēls.

.. Pusgadu vecam dēliņam uzkrīta briesmīgas bakas jeb pokas, ka acis nedēļām bija aizpampusas, ka tikai tās vietas vien redzēja un vecāki nebūt nedomāja, ka dēliņš paliks dzīvotājs un ja arī paliktu, tad diemžēl laikam bez acīm. .. Tomēr Dievs palīdzēja, bakas nogāja, dēliņš palika vesels; acis atvērās un lai gan bērnu dienās bija reizēm sāpīgas, tomēr ar ārsta un Dieva palīdzību pēcāk izveseļojās.

... Kad Ernestiņš, jeb kā citi viņu mēdza saukt “Iežiņš” bija divus gadus vecs, tad vecāki no Iernieka mājām, uz kunga pavēli, aizgāja uz citām, priekš trīs gadiem uzmostām mazām mājiņām, ko bija iesaukuši par “Dingeskalnu”. Tēvs tur palika, kungs viņu iecēla par mežasargu...

Mazās dienās, kā jau dažam bērnam, Ernestiņam labprāt patika ar maziem rateļiem braukāt, ko pats pataisīja. Sestā gadā izmācījās grāmatu lasīt un nu bija viņa vienīgs prieks, sēdēt pie grāmatas. Grāmatu tolaik bija mazums un tēvam nebija vairāk, kā viena veca dziesmu grāmata. To viņš izlasīja cauri no viena gala līdz otram un visas dziesmas iemācījās no galvas.

Vecāki bija tik nabagi, ka nespēja nekādu [citu] grāmatu iegādāt. Tēvs no mācītāja bija dabūjis dzirdēt, ka Jelgavā Steffenhagens gribētu drukāt Manceliusa lielo sprediķu grāmatu, ja būtu kāds pulciņš, kas uz to jau iepriekš naudu aizdotu. (..)

tēvs, redzēdams sava dēliņa lasīšanas kārtību, raudzīja sagrabināt tos 5 rubļus un tos nodeva mācītājam. (..) 1823. gadā, kad Ernestiņš bija 7 gadus vecs, nodrukāja šo grāmatu un Ernestiņš to lasīja no rīta līdz vakaram ...

Pēc tam tēvs iegādāja arī veselu bībeli, drukātu Rīgā pie Hartknocha. .. Nu arī to Ernestiņš ņēma priekšā un nemitējās, kamēr izgāja cauri. (..) 1825. gadā rudenī, Ārlavas novadā, Dreimaņu muižā uznāca māju skolotājs, vācietis, Erlichs vārdā, tā arendatora bērnus mācīt. Un kad nu tā muižiņa bija tikai versti nost no Dingeskalna mājām, tad mazais Ernestiņš tēvu lūdza, lai viņu arī sūtītu tajā skolā. Bet kad nu tajā laikā ļaudis no skolas un skolas labumiem nekā nezināja un skolotājs gribēja 60 kap. par mēnesi skolas naudas, tad tēvs gandrīz nebūt to negribēja darīt. Tomēr uz dēliņa vairāk reizes lūgšanu, tik daudz paklaustīja, ka uz pāra mēnešiem solīja dēlu tur laist un to skolas naudu maksāt. ..1. decembrī 1825. gadā tēvs viņu aizveda tajā skolā un uzdeva skolotājam mācīt un valdīt. Tur jau priekšā bija kādi pieci, seši skolēni. Ernests tur ievests, un tos skolēnus pie galda sēdošus apskatot, stāvēja kā mazs mežonis, jo tāpele, gripele, tinte un tā vēl, viņam bija gluži svešas lietas.*

Trīs dienas skolā sabijis, pārnācu vakarā mājās, visi mājas ļaudis manim apkārt, gribēdami redzēt, kādas augstas gudrības es pārnesis no skolas. Es paņemu utudubanu un ar krītu tur uzvelku lielo K. Rādu to visiem un prasu: vai ziniet, kas tas ir? Visi stāv mutes atplētuši un kāds iesaucās: ko te var saprast, kas tāds mērķa krāģis ir! Tad ņemos viņiem izskaidrot, ka tas ir lielais K, kas pie vārda Kungs stāv pašā priekšā.**

Tos pāra mēnešus, līdz janvāra beigām 1826.gadā, Ernests mācījās dūšīgi un bija jau tiktāl latvisku rakstu iemācījies, ka varēja jau no grāmatas norakstīt. Naudas trūkuma dēļ, tēvs to vairs nevarēja ilgāk skolā sūtīt un pēc kāda mēneša laika to pašu ziemu tas skolotājs arī nomira; un tā mazam Ernestam bija jāiztiek ar to, ko par tiem pāra mēnešiem mācījies. (..) Mājās, pa vaļas brīžiem, norakstīja dziesmas un sāka pats dzejot un sadzejoja dažas īsas adventes, ziemas svētku, jaungada un citas dziesmiņas, Zināms, pēc bērna sajēgas. ..*

Kad bijām puišēli es 12, [brālis] Ansis 10 gadus vecs tad mēs bijām tie gani un 4 gadus gandrīz dienu pa dienu sagājām ganos. .. Manim prāts vairāk nesās uz rakstīšanu un lasīšanu un Ansim uz mehāniķu darbu. Puika būdams viņš taisīja sienas pulksteni un viņa ritiņus no priežu mizas. Manim patika vairāk sniķera darbs un puika būdams jau pataisīju skapi un Ansim atkal dreimaņu darbs.**

Ciemiņos bija pārticis saimnieks “Biksiņš” saucams. Tas bija tajā laikā ievērojams grāmatnieks. Turēja Kalenteri un Latviešu Avīzes, kas priekš pāru gadiem bija cēlušās .. un arī visas tās grāmatas, kas tajā laikā jau bija un vēl cēlās, kā: Stendera “pasakas” un “augstas gudrības grāmata”, Hugenbergera “derīgs laika kavēklis” un vēl kādas citas. Pie šī saimnieka Ernests ar savu vecāko brāli dažu svētdienu aizgāja grāmatas palasīt un arī klausīties, ko tas saimnieks pastāstīja no avīzēm un dažām grāmatām. Ernests no tā reizēm palūdza kādu grāmatu līdz; un viņš labprāt deva, pieteikdams, lai tikai nenosmērē un nenovazā. — Tā viņš tur Stendera augstas gudrības grāmatu dabūjis, to, nevien izlasīja cauri, bet arī norakstīja visu no pirmā gala līdz pēdējam. Kalendārī viņam ļoti patika tā 1823. gadā tur iedrukāta leišu dzejnieka Donelaiša dziesma, par tiem četriem gada laikiem, ko viņš gandrīz galvā iemācījās. Avīzēs viņam sevišķi uz sirdi krita tas raksts “Budeļa Ansis”, kurā šis ar citiem sarunājās par latviešu jeb arāju raksturi un nospriež, ka latvietis, pēc savas garīgās prāta iespējas, vairāk neko nevarot nedz iemācīties, nedz saprast, ka art, ecēt, sēt un pļaut un malku cirst, un ka tas esot gluži velti, pūlēties, viņam mācīt kādas

augstākas ziņas, jo viņš no Dieva esot radīts uz kalpošanu un strādāšanu u. t. j. pr. To lasīdams, lai gan vēl mazs puika būdams, Ernsts diezgan brīnījās: kā tas tā varot būt? Vai tad viņam nav tāpat galva, sirds un prāts, kā visiem citiem cilvēka bērniem? (..)

Ar to pāra mēnešu paskološanu Ernsts palika pie tēva, strādāja līdz ar citiem brāļiem .. mājas darbu. Pa vasaru, kad tēvs un citi brāļi, no rīta izstrādājušies, pakrita dienvidu pagulēt (atdusēties), tad Ernsts, jebšu līdz ar tiem strādājis, nekad dienvidu negulēja, bet pa to laiku kaut ko rakstīja vai lasīja. Jo pa citiem brīžiem, bez svētdienas, viņam uz tām nebija vaļas. Jo, kad darba brīžos paņēma grāmatu vai spalvu rokā, tad vecais tūdaļ rājās: ko nu ar tādām lietām, — nu darbs jāstrādā!” Ernsts paklausīja, lai gan daudz labāki būtu paticis pie grāmatām sēdēt, lasīt un rakstīt.*

* *Ernsts Dūnsbergis. Autobiogrāfija ar ģimetni un ievadu no Poruku Jāņa. Cēsis, 1904.*

** *Literārā gadagrāmata “Zari” Stokholmā, 1984.*

Puika

Bērns vēl esmu, jauns un mazs;
Man vēl arī nav nekas;
Tak ar gadiem palikšu
Lielaks, to gan noprotu.

Kā šie mazie jēriņi,
Cālīši un teliņi
Lielāki ar laiku tiek,
Tā ir puika liels paliek.

Ko jūs tadēļ šķielejiet,
Manas domas izsmejiet,
Ka priekš jums tā runāju?
Vaj vīrs kādreiz nebūšu?

...

Puķu pušķis, ko klausīgiem bērniem, kad tie savu ābeceju pabeiguši pasniedz E. Dūnsberg. Rīgā, 1873.

Dundagas mācītājmuiža. Durvis. 10.05.2016

II

"Ernsts jau bija drīz 15 gadus vecs, kad Dundagā atnāca jauns mācītājs, 1830. gadā ap Bērtmejiem. Tas, kā jau vecais mācītājs bija darījis, un kā jau visi mācītāji dara, pa rudeni braukāja pa mājām apkārt, bērnus pārklusinādams; jeb kā pie mums mēdz sacīt "pātaros".

Mācītājs pārjautāja bērnus par bībeli, par vecu un jaunu derību, par Abrahamu, Jāzepu, Dāvidu — par Zakariju, Jāni, Jēzu un tā vēl. Maz no tiem ko varēdams izdabūt, viņš griezās arī pie Ernesta un tam prasīja, vai tas arī ko zinot no Jēzus līdzības par "žēlsirdīgu Samarieti". Ernsts to līdzību visu no galvas viņam priekšā izskaitīja. Mācītājs skatījās viņam acīs; visi bērni klausījās mutes atplētuši; un mācītājs nu viņam prasīja: "Dēliņ, kā tavs vārds?" — "Ernsts" viņš atbildēja. No kurām mājām?" — "No Dingeskalna". — "Kam dēls?" — "Pašam saimniekam, meža sargam." — Mācītājs to visu pierakstīja un tad sacīja: "Reiz ar taviem vecākiem vēl par tevi gribu runāt". — Visi vecāki, kas uz pātariem bija sanākuši un tur apkārt stāvēja, skatījās uz Ernstu, kā uz kādu savādu puiku.

Tā pagāja kādi trīs gadi. Ernsts mājās pie tēva ar citiem brāļiem kopā strādāja, kā strādājis.*

*Ernsts Dūnsberģis. Autobiogrāfija ar ģimietni un ievadu no Poruku Jāņa. Cēsis, 1904.

1833. gadā, rudenī mācītājam vajadzēja puisi, kas tam derētu par kučieri un sulaini, jo vecais puisis bija apprecējies un tādēļ atstājies. Ernsts to dabūjis dzirdēt, lūdza tēvu, viņam to vietu pie mācītāja iegādāt. Tēvs aizbildinājās, ka mācītājam

turpat tuvumā būšot diezgan tādi, kas uz to vietu būšot ielūgušies, kas tevi nabaga meža bērnu tur ievēros, jo Dingeskalna mājas ir pāru jūdžu no Dundagas un mācītāja muižas, pašā biežā egļu mežā. Bet Ernsts nelaida tēvam mieru, kamēr tas gāja un ierunāja. Mācītājs, zinādams, ka tas ir tas pats, kas pātaros viņam tā varēja uzteikt to Jēzus līdzību, un arī pie iesvētīšanas bijis labs atbildētājs, pieņēma Ernstu savā dienestā. Tas nu Ernstam bija divējāds prieks. Viens, ka nu paliks vaļā no rekrūšiem, un otrs — ka nu pie mācītāja, kā grāmatu lielākā kunga, viņš nu dabūs lasīt visādas latviešu grāmatas. Un tā arī bija. Mācītājam bija gandrīz visas Latviešu grāmatas; tās nu visas Ernsts dabūja lasīt. Mācītājs bija laipns kungs un Ernstam palīdzēja un izskaidroja visu, ko tas nezināja.

Ernsts tur sāka arī mācīties vāciski. ..Iesākums vairāk bija jādabū no noklausīšanās vien, kad mācītājs ar savu kundzi vai “spīsmāni” vāciski runāja. Kad jau bija tiktāl, ka varēja drusciņ saprast vieglas populāras Vācu grāmatas, tad kādas tik rokā dabūja, tās lasīja un mācījās saprast un arvien jo ieradināties vācu valodā.

Pa vasaru un rudeni gan bija daudz darba, īpaši par dārzu, un tad nebija tik daudz vaļas sēdēt pie grāmatas; turpretim pa gariem rudenā un ziemas vakariem, bija vaļas diezgan, bet nabaga puisim nebija nekāds gaišums; sveci mācītāja kundze nedeva vairāk, kā tikai apgulties; .. par savu algu (jo desmit rubļus algas pa visu veselu gadu tik dabūja) arī nevarēja svecēs pirkt. ..Kad kur dabūja vecus sakusušus sveču taukus, eļļu vai trānu, tad izdobīja lielu kartupeli vai kāli (sprūtu), tur iebēra tos taukus, vai ielēja to eļļu vai trānu, ielika kaut kādu dziju par dakti un tad pie šī nabadzīgā gaišuma lasīja un rakstīja, ko pats bija nodomājis. *

.. pie mācītāja būdams rakstīju pasakas, ko puisi no rokām izrāva un lasīja, kamēr izlasīja, ka nekādas vairs nebija.**

Kad bija iesvētījami bērni muižā, puisi un meitas kopā, kā jau tajā laikā parasts, un mācītājam pašam nebija vaļas, vai kur notīgi jāaizbrauc, tad Ernstam bija jāizpilda viņa vieta, tā mācības stundā, vai tā nu bija par baušļiem, vai par ticības gabaliem, vai cits kas.

Ziemā 1835./36. g. mācītājs Ernstu sūtīja pa visu savu baznīcas draudzes apriņķi apkārt pa visām mājām, uzrakstīt visus cilvēkus, un pēc baznīcas grāmatām uzmeklēt katram viņa vecuma gadu (to gadu, kad katrs dzimis un kristīts). Dundagas baznīcas draudze ir liela, līdz 7000 dvēseles un ciemi un mājas reti (izklaidā) un atstatu.. Ernsts to ziemu apbrauca gandrīz visas Dundagas mājas, ļaudis rakstīdams.

Šī ļaužu un viņu gadu vecumu uzrakstīšana, un tā jau pieminētā dažkārtīga palīdzība mācītājam pie viņa darbiem, un uzcītība, arvien jo projām krietni mācīties, to dienu pēc dienas iestiprināja tajā cerībā, ka nevienam citam, ka Ernstam varēs uzticēties to te vēl jaunu un svešu darbu: skolu valdīt un bērnus mācīt, zināms, apakš viņa (mācītāja) priekšrakstiem un uzraudzības. *

1837.gada rudenī pa Mārtiņiem Kubeles mežasargam uzteica, ka tam pavasarī jāatstāj mājas, tāpēc ka tur nopriests skolu taisīt. Mācītājs Ernestam Dūnsbergim nu skaidri pasludināja, ka tam tur būšot jāiet par skolmeisteri, un pieturēja viņu vairāk mācībā, rēķināšanā un latviskā un vāciskā gramatikā. ***

* *Ernsts Dūnsbergis. Autobiogrāfija ar ģimētni un ievadu no Poruku Jāņa. Cēsis, 1904.*

** *Latvijas Sargs, Nr.40 (03.10.1932). // Latviešu dzejnieks, kura darbus lasījis Krievijas cars un divas carienes.*

*** *Latviešu kalendārs ar bildēm 1887. Jelgavā, Apgādāts un drukāts Zīslaka drukātavā.*

Kubali. 30.09.2016

III

„Kad Dūnsbergim skaidri bija zināms, ka būs jāiet Kubelos par skolmeisteri, tad [1838.] aprīļa iesākumā viņš mācītāju [Kārli Glēzeru] lūdza, viņam ļaut turp aizjāt, tās mājiņas apraudzīt. Mācītājs to paļāva un viņš turp aizjāja.

Mājojama ēka, jeb kā Dundzinieki mēdz runāt, istabiņa, veca un būvēta pēc vecas vīzes: maziem lodziņiem un tie paši izsisti, zemām durvīm un augstiem sliekšņiem, ka tikko nepaklups iekšā kāpdams. Kā jau, kur visi ļaudis uz drīz projām iešanu: istabā un kambarī nekādas lietišas vairāk, kā pāris vecu gultiņu un galdiņu un veci krāšņa beņķi. Malka nepievesta nekāda, žogi nolauzīti un nodedzināti. Vārtu nekur priekšā, cūkas iet visur cauri uz sēju, izrok pļavu un sējas lauku. Vienas klēts bez durvīm, otras tādas pus sapuvušas. Staļļi (kūtis) divas, pēc vecas vīzes būvētas, mazas un vecas, blakām stāvošas butkiņas, zveņģis vidū. Piedarbs pus sagruvis un jumts tāds šķidr, ka visur lietus tek cauri. ..Istabā un kambarī mazie vecmodes lodziņi zaļiem, bieziem glāžu gabaliņiem un skalganiem izlaboti, un durvis, kur vējš nāca iekšā bez spraušanās. Pie loga vecs apkapāts beņķis. Sienmaļi, griesti visi nokūpējuši melni, grīda izpuvuse, jumts vietām caurs, ka lietum līstot, tecēja ūdens iekšā. Tāds bija mans pirmais skolas nams.

Pašam arī vairāk nebija kā mazs skapītis un gulta, ko pats pataisījis. Tas visa manta, un vairāk nebija ne podiņš, ne katliņš, ne bļodiņš, ne šķīviņš, spanits, ko ūdeni atnest, ne ķipits, ko ūdeni iesmelt un nodzerties un acis nomazgāt, ar vienu vārdu: no iedzīves lietām it nekas! Un naudiņa arī it nekāda. Tie 110 rubļi bija izdoti par tiem lopu gabaliem, ko nopirku un tā no visa biju tukšs kā dīķis. Spaņi un ķipis bija kalpam, tos lietojam kopā draudzīgi. Vienu bļodu, pāru šķīvjū un pāra koka karotes māsa bija līdz atnesuse no mātes. Vecāki arī neko nevarēja dot, jo bija nabaga cilvēki un bez manis vēl pieci bērni, 3 dēli un divas meitas. Vecu katlu biju nopircis no vecā saimnieka un kalpam bija mazs katliņš, tam bija arī cirvis un izkaps. Ecešus viņš bija uztaisījis no egļu zariem. Pāra pūru rudzu un miežu miltus māsa bija izdabūjuse no vecākiem, lai tiem gan pašiem mazums bija, ko vairāk vajadzēja, tas bija jāņem no magazinas uz atdošanu. .. Tāds bija mans pirmais skolas dzīves iesākums materiāliskā ziņā.

Bija svētdienas vakars pēc veciem Jāņiem, kad iejāju tajās tukšajās mājās. Kalps ar savu sievu bija aizgājuši uz pļavām pļaut un grābt. Māsa mājās slauca tās trīs govīs. Itin sērīgs apskatījās visu to pieminētu tukšību, un cik tas izrādījās pretīgi tai pilnībai, pie kā bija paradīsa mācītāja muižā. Rudzi rādījās, ka būs sava tiesa, jo bija jau noziedējuši, miežu sēja arī puslīdz, kartupeļi tikko uznākuši. Lauki, kā jau tolaik tikai trijās ārēs un katrā arī 4 līdz 5 pūru vietas. Mazums tas bija, bet bija arī mazums ļaužu, tikai 4 cilvēki: es, māsa un kalps ar savu sievu. Tā tad uz laukiem atspīdēja cerība, kas apmierināja: lai nu tagadīn nav nekas, tomēr te jau kas rādās, un kad Dievs dos, tad būs!

Piecus gadus, no 1838. līdz 1843. sabūvēja šo pirmo, jo ievērojamo Dundagas skolas namu pie Kubeles mājām, mežmalā, un Dūnsbergim ar sievu un saimi pa to laiku bija jāmājo tās mājas vecā istabā, un cik tur bija tās rūmes, bērni jāmāca. Kādu zienu bija desmit, kādu zienu arī vairāk skolēnu. Vienu ābeci viņš dabūja no mācītāja, tā bija visas skolas grāmata, un skolotājam pašam arī vairāk nebija, kā dziesmu grāmata un tā Bībele... Nedabūju arī nekādu sveci vakaros par gaišumu (petroleja tolaik vēl nebija), bet ja kādu stundu mācījās, tad vienam skolēnam bija skala uguns jārāda. Viņa mācības bija: burtot, lasīt, drusciņ rakstīt un Dundangas katķismi .. bērniem likt no galvas mācīties. .. Dziedāšanu tolaik mācīja pie cipariem, un kad viņam nebija nekāda sienas tāpele, tad ciparus labi treknus uzrakstīja uz papīra lapu, to piekāra pie vecām melnām kambara durvīm. Tik vāji un nabadzīgi gan retais skolotājs skolu sācis.

Gandrīz divus gadus tur tajā vecā mājā nodzīvojis un pa tam noskatīdamies, kādas lielas, plašas klases — istabas tur būs, tajā jaunā skolās namā, kam pamatus jau iegrozīja, viņš pie sevis domāja: te jau sanāks simtiem skolēnu. Ko tu viens pats ar tiem iesāksi, vēl ne lāgā skolu neredzējis. Tie visi būs krietni jāmāca un kārtīgi jāvalda. ..

Pie Bergmann kunga Cīravas – Dzēves skolā manim vajadzētu tapt, kur mācās vēl daži citi skolotāju kandidāti un ar tiem kopā mācīties. Tas manim būtu liels, liels prieks un par visām lietām vajadzīgs.” .. Kad [Ernests Dinsbergs] to skaidri bija nodomājis, tad nogāja pie mācītāja, izteica arī viņam šos savus nodomus un tad izprasīja par to skolu, vai tas tur arī tā ir kā viņš dzirdējis. Un kad mācītājs vēl pateica, ka tā tikai esot tā vienīgā skola Kurzemē, kur skolotāji varot mācīties, tad Ernests vēl vairāk iepriecinājās un mācītāju lūdza, viņam palīdzēt turp tikt.. Mācītājs par šādu Dūnsberga nodomu palika itin domīgs, soļoja reizēm pār plānu un tad tā runāja: “Ernst, tu jau draudziņ māki rakstīt un rēķināt, ko vairāk vajaga pie tādiem tumšiem zemnieka bērniem?” ..

Ja tādā lielā skolā, kas mūsu apgabalā būs jauna, vēl neredzēta lieta, atbrauks reizēm kādi sveši mācītāji vai kungi, gribēdami redzēt, kā es ar skolēniem šē strādāju, liks laikam ko mācīt un pārjautāt, un ja nu tad ko izdarīšu nekārtīgi, kā tāds, kas to darbu pareizi neprot, tad tas paliks manim un Jums, cien. mācītājs, par kaunu; un to es negribu vis.”

.. mācītājs palika atkal domās un redzēdams, ka Ernstam taisnība, tā atbildēja: “Slikti tas nebūtu vis, kad Tu tur taptu un dabūtu redzēt, kā skolmeisterim jāstrādā un jāmāca savā skolā ... Bet kas par Tevīm to visu maksās? Un uz cik ilgu laiku? Jo rudenī tevīm vajaga būt mājās un pa zienu bērni jāmāca.”

„Ar to maksu gan tā būs, kā būs!” Ernests nopūtās. “Manim pašam, kā Jūs ziniet, cien. mācītājs, nav it nekādas naudas. .. Cerēju lūgties, vai Jūs, cien. mācītājs paši, jeb vai Jūs ar cien. pilskungu kopā, manim nevarētu palīdzēt šinī lietā; un ja ne citādi, tad uz atdošanu. — Par to laika ilgumu — kad Jūs nevariet ilgāki laist, tad taču jele to pusgadu no 1. maija līdz 1. novembrim.”

“Nu ja to Tu vari. Bet es Tev neko nevaru dot, manim pašam tik mazums naudas. Ar pilskungu par to runāšu.”

“Paldies, cien. mācītājs par piesolamu. Bet ja nu Jums neizdodas, tad raudzīšu to vajadzīgu naudu kur aiztāpināt. Bet iet es tur gribu uz visādu vīzi. Lai Dievs man palīdz!”

Pirmā maija dienā, kā biju solījies, biju klāt Cīravas – Dzērves skolā. Mazu ciem'maizi Bergmanna kundzei pasniedzis, viņa mani saņēma laipnīgi, arī skolmeisteris, Bergmanna kungs, bija ļoti laipnīgs, pazemīgs un saticīgs vīrs un ar saviem audzēkņu jaunekļiem apgājās daudz laipnīgāki nekā tēvs ar saviem bērniem. Bija kādi pieci seši jaunekļi, kas mācījās uz skolmeistara amatu. Citi bija tādi pusauguši puikas. Satikāties visi labi un draudzīgi. .. Uz pavasaru mācītājs atrakstīja, ka Barona kungs solījies tos vajadzīgus 20 rubļus priekš manim samaksāt. .. Mācīdamies, aplūkoju visu to skolas ietaisi, un ievēroju ar skolmeistara izturēšanos skolā (klasē) un ārpus skolas ar saviem skolēniem. .. Pa to pusgadu Cīravas – Dzērves skolā iemācījos drusciņ vairāk Vācu un Latvisku gramatiku, ērģeles spēlēt tik daudz, ka varu korāļus nospēlēt un arī tās vajadzīgās ziņas no “general bazes.” .. Tā manim aiztecēja tas jaukais pusgads Cīravas – Dzērves skolā, kā īss sapnis. Vēlējos vēl ilgāk tur palikt, lai vēl vairāk dabūtu ko iemācīties, bet nevarēju, tāpēc ka pa Mārtiņiem bija jāsāk pašam sava skola mājās. ..Uz tik īsu skolas laiku (pus gadu) Bergmanna kungs manim nedeva nekādu liecības rakstu par mācīšanos un uzvešanos, tik vien rakstīja mācītājam, ka viņš ar manu mācīšanos un uzvešanos pilnā mierā un droši cerot, ka es savu skolmeistara amatu varēšot uzticīgi izpildīt.

Aizgāja vēl ilgāk nekā divi gadi, kamēr skolas namu gluži pagatavoja. Ernstam pa to laiku vēl bija jāamājo savā vecā mājas kambarītī un bērni jāamāca bez it nekādiem skolas līdzekļiem ..

Uz ziemas svētkiem, 1842. gadā skolas nams bija tā pagatavots, ka viņš ar sievu un dienestmeitu varēja tur ievilkties, bet kalpam bija jāpaliek Kubeles mājās.” *

* *Ernsts Dūnsberģis. Autobiogrāfija ar ģīmetni un ievadu no Poruku Jāņa. Cēsis, 1904.*

Zvaigznes diena. 06.01.2017

IV

„Pēc Zvaigznes dienas [1843.] Dūnsbergis viens pats tajā jaunā ēkā uzsāka skolu ar 60 skolēniem. Nezinu vairs, kādas nevaļas dēļ neatbrauca mācītājs pie skolēnu pirmreizīgās uzņemšanas jaunā skolas mājā. .. Klasē bija galdi, beņķi un skapis, arī viena melna sienas tāpele, kuri visi vēl tagad tur stāv. Dziesmu grāmatas bērni paši bija līdz paņēmuši, jo mācītājs svētdien baznīcā paziņodams, ka jaunais skolas nams, ar Dieva palīgu nu esot gatavs, bija pieteicis, lai bērniņi turp sapulcējoties, paņemot līdz dziesmu grāmatas. Citas grāmatas nekādas nebija. Vecāki bija atnākuši bērniem līdz, pilni ziņkārības, ko nu bērniem mācīs tajā jaunā skolas namā?

Pirmo nedēļu Dūnsbergis nodarbojās tikai ar lasīt mācīšanu, jo bez nekādiem skolas līdzekļiem, taču nekā cita nevarēja iesākt. Svētdien viņš aizgāja pie mācītāja, tam izteikt .. skolas vajadzības. Mācītājs teica, ka barona kungs licis apgādāt tāfeles, grifeles, papīri un grāmatas. Tās visas viņš pirmdien pats turp aizvedīšot. ... Domāju, ka atveda 50 vai 60 tāfeles, paku grifeļu, 6 lielas koka tintes glāzes, tinti, papīru, 6 lielas bībeles, kādas 12 vai vairāk vecas un jaunas dziesmu grāmatas, tikpat daudz arī Stendera mazās bībeles, un bez tam vēl dažas citas mazas grāmatiņas un bībeles katķismes.

Mācītājs nu iedeva darbu stundu rādītāju. .. katru rītu no plkst. 7 — 9 bija jāmaca bībeles stāsti un katru vakaru no plkst. 5 — 6 katķisms. Citās stundās lasīja, rakstīja, rēķināja. Pēcāk, kad barona kungs skolai iedāvināja landkartes, planiglobus, .. tad mācīja arī ģeogrāfiju un pa brīžam arī kādas druskas no vēstures.

Gandrīz cauru janvāra mēnesi Dūnsbergis skolu turēja bez iesvētīšanas. Barona kungs bija saslimis ar nedziedinājamu slimību. Viņš pats gribēja klāt būt pie iesvētīšanas, un viņu gaidot atveseļojamies, to arvien pakavēja. Bet kad redzēja, ka atveseļošanās laikam gan nebūs, tad uz janvāra beigām (26. janvārī, 1843. g.) mācītājs, Glazera kungs, bija nolīcis iesvētīšanas dienu. To dienu gadījās gaužām nelāga laiks. Nebija ne sniega, sals. Zeme atlaidusies vaļā līdz dibenam. Ceļš no lielceļa līdz skolas namam (gandrīz 1½ versti) vēl nekāds nebija. Bija jābrauc pa mežu, koku saknēm un akmeņiem. Mācītājs ar mazākiem ratiem atbrauca laimīgi, bet v. Brūggena kungs, barona kunga vietnieks, ar saviem lieliem

karietes ratiem un zirgiem, pagrima purveklī. Kungiem bij jāatnāk kājām uz skolas namu un jālūdz sanākušie vīri, aiziet, palīdzēt kučieram zirgus un ratus izvilkt no stragluma.

Pie jaunas skolas iesvētīšanas — pie tādas jaunas lietas, ko neviens cilvēks te vēl nebija ne redzējis, nedz piedzīvojis, mācītājs turēja jaukas runas un Dundagas mācītājs, Glazeru kungs, skolas namu iesvētīja.

Pēc Dūnsbergā runas, Dundagas mācītājs vēl tā runāja: “Mīlie Dundzinieki, cien. pilskungs šo skolu licis būvēt jūsu bērniem, kur tie varētu mācīties lasīt, rakstīt, rēķināt un vēl šo to, kas viņiem vajadzīgs, un šis jaunais cilvēks, šis Ernsts Dūnsberģis, kas patlaban te Jums priekšā runāja, ir no manis izmeklēts un no cien. pilskunga apstiprināts šinī Dundagas, Kubeles skolā par pirmo skolotāju. Viņš ir apņēmies šeit jūsu bērnus mācīt tādā vīzē, kā patlaban priekšā runājis. Saku to jūsu priekšā, viņš to darīs uzcītīgi, dodat tikai droši un uzticīgi savus bērnus viņa ziņā un mācībā. Es arī savu aci turēšu pār šo skolu, ka še nekādas svešas valodas un mācības nemāca”. Vēlā tumsā nobeidza visu to ceremoniju. Kad kungi un mācītājs bija projām, tad Dūnsberģis ar radiem, draugiem un ciemiņiem to vakaru tur paliksmojās un jaunie arī laikam drusku dancoja, jo tad vēl nebija liegts skolas namā diet un lustēties, kā tagad.

Iesākumā pa vasaru neturēja nekādu skolu. Bērniem nebija vaļas, bij jāiet cūk', govj' un zirg' ganos. .. Arī skolmeistaram vasarā nebija nekādas vaļas ar skolas darbiem nodarboties, jo bija jākopj mājas saimniecība. Kubeles mājas bija niecīgas, tur viņš nespēja turēt nekādu lielu saimi, tādēļ pašam bija jāķeras pie katra darba: jāšēj, jāpļauj, jātaisa žogi un ēkas, jārok grāvji, jāplēš lauki, jo tie bija maziņi un ar visādiem aparjiem un tā vēl. Ciemiņi krita uz viņa ganekļiem un pa pļavliedzamu laiku nevarēja iztikt, pa naktīm nepastaigājās, svešus zirgus no ganekļiem nenodzīdams. Tā reiz domāju, tas bija 1844. gadā, maija vidū pa dienu grāvi izracies un pa nakti pa ganekļiem izstaigājies, uz māju nākdams, pieiet pie grāvja, nakts gaiša, paņem lāpstu, ko vakarā turpat pametis un izmet trīs kārtis grāvi. Putniņi sāk čirkstēt, tad iet uz mājām, drusciņ nogulēties. Ko tur var darīt? Kas grib saimnieks būt un redz, ka ar vieglāku strādāšanu neiet, tam jāpieķeras cietāki, lai var maizi ēst un apgērbties. Bez maizes jau cilvēks nekā nevar iztikt, lai nu tā kāda, taču vajaga, arī ar apgērbu — nu ar to nu kā ir tā ir. Staigāju pa vasaru ar basām kājām abi ar sievu, tāpat kā kalps un kalpone, rupjas pakulu bikses, kā jau katram strādniekam. Kas par to? Apgērbs šāds vai tāds, kad tik sirds un prāts īstenā vietā.

Tos piecus gadus, ko Dūnsberģis nodzīvoja Kubeles vecās mājas istabā, lai gan viņam tur gāja grūti, tomēr iztika, bet kad viņš ar sievu un dienastmeitu iegāja jaunā skolas namā, kas bija kādus 2 — 300 soļus ārpus mājām, tad gāja vēl grūtāki. Vienā istabā ar saimi kopā bija tikai viena dzīvojama māja apkopjama un sasildāma un arī visas citas saimniecības ēkas parocī. Bet nu pats ar sievu jaunā skolas namā un kalpi vecās mājās. Abas ēkas nu ziemeļi bija jāsilta un neviens neko negribēja zināt par malku, gribēja piespiest viņa kalpiem skolas namu sildīt. Bet tas nekā nebija iespējams: jo divi vīri nespēja sacirst un pievest tik daudz malkas, ko skolas namu un Kubeles istabu sasildīt, jo jaunā skolas namā bija četras un Kubeles mājās divas krāsnis un katrā mājā arī ugunskurs. Bez paša ļaudīm ar skolēni cepa un vārīja. Tā patērēja pulka malkas. Tad nu citādi nevarēja, ka pagastam bija jārauga skolas istabām malka gādāt, bet par skolmeistara istabām pagasts nekā negribēja zināt, lai skolmeisters pats zina, kā viņš sasildās.

Neviena saimniecības ēka nebija pie skolas nama. Liellopi, aitas, cūkas un kas vēl no lopiem bija, tiem bija jāstāv Kubeles staļļos, kas vēl bija labu gabaliņu aiz istabas un tā tur labi patāl, gandrīz kādu 1/3 verstes no skolas nama. Vēl aiz staļļiem aka. .. Rudeņos dubļu un ziemā puteņu laikā viņa sievai un dienastmeitai ikdienas daudzreiz tik tāli staigāt un šo to nēsāt, bija diezgan grūts liktenis, ko izturēt, vajadzēja labas dūšas un viņa sieva nebija vis stipra. Skolēni paši ar ragutiņām atvilka ūdeni. Baļļu, spaini, ķipu un ko vajadzēja, to prasīja no skolmeistara, tāpat arī tās ragutiņas. Pagasts un muiža par tādām mazām lietiņām neko negribēja zināt bija jaunas, neierastas gādāšanas, ko neviens negribēja uzņemties.

.. visa viņa skolmeistera pārtika un alga bija, cik uz to 1½ pūrvietu auga rudzi, dažu gadu 10, dažu 12 pūri, tikpat daudz arī miežu. Kartupeļu uzauga 30 — 40 pūri. Un viņi visi trīs, skolmeisters, viņa sieva un dienastmeita (pašiem nekādu bērnu nebija) arī gandrīz to visu apēda, tā kā tik suķītim atlika sava tiesa un arī kāds pūrs miltu, ko govīm pie dzēriena piemaisīt. Tas bija viss skolmeistera ienākums.

Pie skolas nama nebija arī nekāds dārza gabals. Dūnsberģis uzraka pats mazu dārziņu, kur iesēt un iestādīt kādas saknītes. Jo pie Kubeles skolas nedz muiža, ne pagasts ir ietaisījis kādu dārza stūrīti. Kas tur ir, tas Dūnsberģa paša iepulēts.

Tādā vīzē Dūnsberģis sadzīvoja trīs gadus. Kad pie tiem pieskaita tos 7 saimnieka gadus, ko 2 jaunā skolas namā un 5 vecā Kubeles mājā nodzīvojis, tad pa visiem kopā sanāk 10 gadi, ko Dūnsberģis kā skolmeisters nodzīvojis tādā nabadzībā, ka viņam vairāk nebija, kā tās 4 govīs un viens suķīts, ne labs apģērbs, ne grasīts naudas, nedz cits kas, tikvien kā abiem ar sieviņu mierīga un pieticīga sirds un Dievam padevīgs prāts.

Priekš Jurģiem 1848. gadā Dūnsberģim atnāk ziņa, ka jāiet uz Dundangu pie Barona kunga. Tur aizgājušu, Barona kungs viņu tā uzrunā: “Mīļais Dūnsberģ, es jūsu skolmeistera dzīvi esmu nodomājis izgrozīt citādi. Kubeles mājām gribru uzlikt renti un Jums došu deputatu un algu. Došu Jums 50 rubļus algas par gadu un pārtikšanai 12 pūrus rudzu, 4 pūrus miežu, 5 pūrus iesala, 5 podus sāls, 1½ pūra pupas un 1½ pūra zirņu – kad zirņi nebija, tad tajā vietā rudzus, vienu vecu brangu govī kaušanai un vienu neģērētu govīs ādu postalām. Tad vēl Kubeles saimniekam Jums jānodod 8 birkavi siena un 9 birkavi rudzu un tikpat daudz vasarēju salmu un pelavas priekš divām govīm, tās viņam arī jāgana un jūsu cūkām jāļauj iet un ēst uz saviem vaļas laukiem.”

.. kādu laiciņu tā dzīvojis, viņš sāka just dažus, īpaši trīs jo ievērojamus trūkumus: Savas govīs un cūkas bija jātura Kubeles stalli, tas bija mazs un otrpus Kubeles mājām un tādēļ tāl no skolas nama. Dubļu un sniega puteņa laikā bija grūti turp aiziet kopt, slaukt un vakaros apraudzīt. Jo skolas nams bija viens pats un tur tuvu klāt nebija neviena cita ēka. Viņš tādēļ reizēm lūdza Barona kungu, kādu stallīti piebūvēt skolas nama tuvumā. Tomēr pēdīgi viņš [barons] taču paklausīja un par savu naudu lika pie skolas nama uzbūvēt mazu stallīti un vāgūzi. Dūnsberģis un visvairāk viņa sieva Barona kungam pateicās, jo tā nu varēja savus lopīņus turēt turpat tuvumā un katrā vajadzīgā brīdī viņus apkopt un apraudzīt. — Otrais trūkums bija, tā jau pieminētā aka. Tā bija arī otrpus Kubeles mājām, netālu no staļļiem. No turienes bija jādabū viss ūdens skolas namam, ko vajadzēja dzert un ēdienu vārīt. Citai lietošanai gan bija maza dīķu bedrīte, bet tā vasarā izzūst un ziemā izkalst. Vairāk nekā desmits gadus tā nu jau gan bija iztikuši: tomēr vienādi vien tā ar ūdeni cīnīties, dubļu un puteņu laikā no tik tālienes nest un vilkt, katru reiz skolēniem līdz iet, jo citādi tie skraida, daudzās, kaitinājās ar Kubeles suņiem, izlaista ūdeni, sasit un izārda traukus, kā tas jau reizēm bija noticis, bija grūta un nepaciešama lieta. Reizēm Dūnsberģis Barona kungam par to bija lūdzis, izstāstīdams visas tās grūtības un nepatikšanas, ka ar tām savienotas. Barona kungam gan nepatika, tomēr, kad ieredzēja, ka tāds nams, ar tik daudz ļaudīm nevar vis bez akas iztikt, tad lika akas meistarim pie skolas nama uzmeklēt ūdeņa vietu un izrakt aku. Domāju, cik varu atminēties, ka stalli uzbūvēja un aku izraka ap tiem gadiem 1849. un 1851. — Divi trūkumi nu bija aizpildīti, bet nu bija vēl trešais. Skolmeisterrim nebija nekāda zirga un visur, kur vien vajadzēja, viņam bija kājām jāstaigā. Līdz Dundangu bija 8 pilnas verstis, līdz mācītāja muižu vēl vienu versti vairāk.

Barons gan deva zirgu, bet grūtuma pulka, kamēr to atbrauc. .. 1850. gadā viņš [Dūnsberģis] dabūja zināt, ka 16. oktobrī barona kungam dzimšanas diena. Dažus labumus no sava cienīga kunga dabūjis, viņš raudzījās sadzejojot kādu laimes vēlēšanu, ar sava otra skolotāja palīgu, skolēnus iemācīja tās pāršiņas 4 balsīgi nodziedāt. Dzimšanas dienas rītā, viņš ar sava palīga skolotāju un skolēniem, barona kungam augšām ceļoties, tās pāršiņas nodziedāja viņa priekšā. Barona kungs par to bija ļoti priecīgs, pacienāja skolmeisterus un skolēnus ar kafiju un baltmaizi un Dūnsberģim iedāvināja uz katru gadu 10 birkavus siena, tā runādams: “to Jums dodu, lai variet paši zirgu turēt.” Dūnsberģis par to sirsnīgi pateicās. Nu

viņam bija visas trīs vēlēšanās piepildītas un varēja mierā dzīvot. Pa vasaru brīžam pastrādāja sniķera darbu, sevīm dažādas istabas lietas pataisīdams. Pataisīja pats ratus un kamanas, sēja grāmatas, tomēr tas patīkamākais darbs viņam bija un ir vēl tagad: rakstīt un pārtulkot dažādus stāstiņus un dzejojot. *

[(1843-1863) iznāk 34 Ernesta Dinsberga grāmatas. Mājas Viesa pirmo numuru ievada Dinsberga dzejolis „Miers!” (1856), ar viņa dzejoli "Prieka cerība" iesākas Pēterburgas Avīžu pirmais numurs (1862).]

“No visām bērniņā izlasītajām grāmatām tomēr vislielāko iespaidu atstāja skolotāja un rakstnieka Ernesta Dinsberga (1816–1902) latviskotais stāstiņš “Valentīns Divāls” (1849), kurā tēlotais ganu zēns kļuva par viņa ideālu. Tas ir stāsts par nabaga bārenīti — ganu zēnu, kas ļoti mīl grāmatas un krāj tās, dažādos veidos piepelnīdamies, līdz iegūst plašu izglītību un kļūst par ievērojamu zinātnieku. J.[Jānis] Misiņš atmiņās rakstīja: “Es nu arī gribēju kļūt par zēnu, kas “prātīgi valkā” savu no tēva dabūtu grasi. Dažās kaimiņu mājās jau sāka “turēt” avīzes. Izlūdzies no tēva naudu, es gada beigās atpirku vecās avīzes.

Kopā ar savāktajiem kalendāriem tā radās jau kaut kas bibliotēkai līdzīgs. Tīrzas gada tirgū nopirku par savu kabatas naudu arī pirmo grāmatu – “Kārlis un Anniņa”, toreiz ļoti populāro sentimentālo “ziņģi”.

Šo grāmatiņas pirkumu tad arī uzskatu par pirmo pamatakmeni manai grāmatu krātuvei.” **

[Ādolfs Alunāns par E.Dinsberga lugu „Skaistākais degons” (1862); pirmo latviešu valodā]

„ .. jau bērna gados apņēmos, reizi tikt par aktieri. Tā tad visas manas domas gandrīz pastāvīgi griezās uz Vācu teātri, jo no Latviešu skatuves toreiz jau ne sapņot nesapņoja.

Līdz šē apzīmētam laikmetam lasīju vienīgi Vācu grāmatas — sevišķi Šillera, Gētes un Kōrnera lugas, ar kurām nodarbojos no jauna un atkal no jauna. Te nelaiķis Juris Alunans manai lasīšanas kaislībai deva citu virzienu: viņš manim izskaidroja, ka manim pieklājoties lasīt latviski un stiprināties Latviešu valodā. Sevišķi tas man ieteica Hugenbergera un Ernesta Dinsberga rakstus, no kuriem pēdējais rakstot visu skaidrāko un tekošāko valodu. Juris Alunans pats apgādāja, vai arī izmeklēja iz tēva ļoti plašās bibliotēkas man un manam vecumam visu derīgākās grāmatas un nu sāku lasīt latviski.

Pagāja atkal laikmets. Te reizi dabūju savās rokās Dinsberga lugu “Skaistākais degons”, ko dzejnieks — ja nemaldos ļoti — bij dramatisējis pēc kāda stāsta “Gartenlaubē”. Luga Latviešu valodā! Liela, veselu izrādes vakaru pildoša luga! Tiešām, — nespēju diezgan pabrīnoties.

No tā laika šī luga man vairs nenāca iz galvas. Lauzos savu bērna prātu, ar kādu nolūku, kādēļ Dinsberģis sarakstījis lugu latviešu valodā. Prātoju šā, prātoju tā, kamēr beidzot nācu pie gala sprieduma: Bez šaubīšanās Dinsberģis ieskata par iespējamu izrādīt teātri Latviešu valodā, ja tas varēja būt vienīgais iemeslis, kādēļ viņš sarakstījis savu lugu. Jo kad tas atrada vielu par interesantu un derīgu Latviešiem, tad viņš to varēja vienkārši tulkot un pasniegt stāsta veidā, tādu, kāds tas lasāms “Gartenlaubē”. Bet kad Dinsberģis nav baidījies no dramatisēšanas diezgan grūtā darba, tad viņam uz to bij svarīgi iemesli — tā prātoju — viņš ieskata par iespējamu, varbūt par vajadzīgu, izrādīt latviskas lugas.

Tagad man vairs nebija miera” kaut arī es varētu sarakstīt kādu latvisku lugu — šādas domas mani nomocīja dienām, un ar viņām nodarbojos naktīm, kad neatradu miega. Sāku, izmēģināšanas dēļ rakstīt latviski, bet atzinu pats, ka neveicas nepavisam. Cik necik ticis uz priekšu šīnī mākslā, sarakstīju šādus tādus sīkumus “Pēterburgas Avīzēm” un redzēdams, ka šādi mani darbi, zināms stipri pārlaboti, tika nodrukāti, mana pašapziņa augtin auga, tā ka mēģināju sacerēt lugu. Tomēr vēl pie laika ieredzēju ka darbs neder tā sakot ne velnam, un tā tad biju diezgan prātīgs, līdz pusei nobeigto lugu iznīcināt.

Kad 1866. gadā iesāku savu teātra gaitu, iestādamies Vācu teātra personatā Tērbatā, tad manas lugas "Pašu audzināts" plāns man bij pilnīgi gatavs galvā. Lugā karakterizētās personas ir ņemtas taisni iz dzīves, viņu oriģināli pa daļai vēl šodien dzīvo. Arī ludziņas notikums, saturs, ir patiesi. Tā cerēju ražot ko dabisku — trūka tikai vēl uzmodinājoša atgadījuma, lai varētu ķerties pie spalvas. Gaidītais brīdis pienāca 1868. gada sākumā, pēc kam parakstīju savu "Pašu audzināto."

Visu to atstāstīju tamdēļ šai vietā, ka esmu pilnīgi pārliecināts, ka Dūnsberģa tēvs savā īpašībā kā rakstnieks mani noraidījis uz to ceļu, kuru staigāju, kalpodams Latviešu teātra lietai. Vienīgi viņa ražojums bij tas, kas mani aicināt aicināja uz Latviešu teātra lietas pamatīgu pārdomāšanu un vajadzīgo soļu speršanu. Patiesībā Dūnsberģa tēvs — lai gan nezinot — bij tas kalējs, es tā karstā, apstrādājamā dzelzs, — viņa darbs mani locīja un formēja pēc vajadzībām. ... " ***

E. Dinsbergs "Māte. Mazi peršņi ar 12 bildēm" (1861, kolorētas litogrāfijas, pirmā bilžu grāmata) ****

«Atlas ar septiņpadsmit lantkārtēm» (Jelgava, 1861) izdots anonīmi.

Augusts Bīlenšteins (August Johann Gottfried Bielenstein, 1826–1907, vācbaltu cilmes luterāņu mācītājs, valodnieks; viens no latviešu etnogrāfijas, folkloras pētniecības un arheoloģijas aizsācējiem Latvijā) recenzijā atklāj izdevuma autoru: «Godātais Dūnsberģis visu Latviešu vārdā jātencina, ka viņš ar lielām rūpām pūlējies tos svešu zemju un pilsātu vārdus jeb jaunas gudrības, cik vien varēdams, Latviešiem tā tulkot, ka kristu pēc skaidras latviešu valodas, jebšu gan vietāmis viņam arī misējies.

Beidzot jāslavē ar lielu pateicību Reyhera kungs (Gustav Adolph Reyher, 1794–1864), kas visas tās lantkārtes tik koši un glīti, tik skaidri un jauki licis akmiņos ierakstīt un drukāt un pēc izmāļēt, ka tiešām šis Latviešu atlas Vācu atlasiem var līdzināties. Lai nu tik skolmeisteri un skolas bērni to lietu par mācību brūķē.»*****

Dundangas barons jeb pilskungs, kā ļaudis to sauca, Theodors von Osten–Sacken, bija liels skolu mīlētājs.

Jo no tā laika, kamēr viņš Dundangā atnāca un valdīja, no 1844. līdz 1858. gadam, viņš gandrīz nevienu gadu nav pavadījis, ka nebūtu apmeklējis savu pagastskolu. Jo viņa laikā bija tikai tā vienīgā Kubeles skola Dundangā. Un kad viņš atbrauca, tad nebrauca tukšā, bet atveda līdz skolēniem kādus gārdumus: rausus, pēperkokus, vai arī kādas mazas skolas lietiņas, zīmuļus un tā vēl. Reizēm atbrauca priekš ziemas svētkiem, kad skolēnus atlaida uz mājām, bet vairāk pavasarī uz atlaišanas un pārklausišanās dienu.

[Cienīgs barona kungs] kamēr Dundangu valdīja, pa skolas laiku katru ceturtdienu skolēniem atsūtīja un lika izvārīt siltu pusdienas ēdienu, katram ar kumosi gaļas. Tas skolēniem bija tāds prieks, ka ceturtdienu gaidīja kā lielu svētku dienu.

Tolaik Krievi rīkojās ar Krimas kariem un tādēļ bija stipra rekrūšu ņemšana. Ņēma divreiz gadā. Dundangā jau atpakaļējos gados bija ietaisīta rekrūšu naudas lāde, ar ko palīdzēja puisiem atpirkties no zaldātu dienesta. Jo tolaik varēja atpirkties par 300 rubļiem sudraba.

Rekrūšu lādi nodeva skolmeisterim Dūnsberģim un divus uzticamus saimniekus tam piedeva klāt par zinātājiem, tā kā bez šo saimnieku klātbūšanas nebūs naudu nedz lādē ielikt, nedz no lādes izņemt. Tas nu Dūnsberģim liels ķeseklis pie viņu skolas darbiem. Rudenī no Miķeļiem līdz Ziemassvētkiem bija naudas saņemams laiks. Bija nospriests .. skolmeisterim svētdienā pēc pusdienas būs būt tiesas namā, savā kancelejā un gaidīt uz puisiem, kas atnesīs noliktu daļu no tās viņiem uz izpirkšanos, aizdotas naudas. Nospriests bija katram puisim pa gadu atpakaļ maksāt 25 rubļus. .. katru svētdienu vajadzēja tur būt. Visa saņemtā nauda bija jāieraksta šņores grāmatās un rēķinumi jāved riktīgi, ka pie revidēšanas ne gadītos kļūdas. .. Viņš strādāja un uzcītīgi un uzticīgi ko bija uzņēmies, papriekš bez nekādas algas; tikai tos trīs pēdējos gadus viņam piesolīja 30 rubļu pa gadu. Deviņus gadus viņš savaldīja rekrūšu

lādi, no 1854. līdz 1863., tad viņam tā bija jāatdod un arī pašam jāatstāj Dundanga. Lādi viņš uzņēma ar 11 rubļiem un to atdeva ar vairāk nekā 10.000 rubļiem.

Pēc 1860. gada Dundangā atkal vairs neizskatījās tik jauki, gadījās dažādas ķildas muižai ar svešniekiem. Dūnsberģis gan no tām cik varēdams atturējās savā mežā dzīvodams; tomēr 1863. gadā septembra iesākumā viņam uznāca posts, aizliedza turēt skolu; .. 1864. gadā [12. aprīlī, Pūpolu svētdienā] viņu aizsūtīja uz Jaunjelgavu un atstāja tur uz ielas. *

* *Ernsts Dūnsberģis. Autobiogrāfija ar gēmetni un ievadu no Poruku Jāņa. Cēsis, 1904.*

** http://www.lza.lv/LZA_VestisA/66_4/4_GuntaJaunmuktane_JanimMisinam150.pdf

*** *Adolfs Allunans. Ievērojami latvieši. Otrā burtnīca. Jelgavā, 1890.*

**** <http://www.makslasvesture.lv/>

1840_%E2%80%93_1890._g._Gr%C4%81matu_m%C4%81ksla

***** *T. Karma, V. Pātsi. Kā tapis pirmais ģeogrāfiskais atlants latviešu valodā. Rīga, 1987.*